Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne 4.11.2025 Dnro U 48/2025 vp.

Lausunto Valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksista

1. Ehdotus neuvoston asetukseksi vuosia 2028-2034 koskevan monivuotisen rahoituskehyksen vahvistamisesta (rahoituskehysasetus)

2. Ehdotus neuvoston päätökseksi Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä (omien varojen päätös)

3. Ehdotus Euroopan parlamentin, Euroopan unionin neuvoston ja Euroopan komission väliseksi toimielinten sopimukseksi (toimielinten välinen sopimus talousarvioyhteistyöstä)

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto kiittää lausuntopyynnöstä. Lausuntopyynnössä pyydettiin painottamaan erityisesti koheesiorahoituksen saantoa, joten se on lausunnon painopisteenä.

Yleistä

Komission ehdotus budjetin painopistealueista so. kilpailukyky, turvallisuus, vähähiilistäminen, kestävä kehitys ja taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen yhteenkuuluvuus on kannatettava. Samoin kuin budjettirakenteen yksinkertaistaminen on kannatettavaa.
Suomen kanta budjetin kokonaistasosta ei ole kannatettava. Se perustuu vertailuun nykyisen ohjelmakauden budjetista ja tulevan ohjelmakauden budjettiehdotuksesta (MFF). On muistettava, että vertailussa (E-kirje, liite 1 esitetyssä taulukossa) ei ole huomioitu RRF-rahoitusta (Recovery and Resilience Fund), jonka suuruus oli noin 750 miljardia euroa. Jos se lisättäisiin vertailuun, niin budjetit olisivat melko samansuuruisia. Sen sijaan, kun RRF oli koronasta selviytymiseen tarkoitettua rahoitusta, niin nyt MMF:ssä ko. kohdat ovat sen takaisin maksua eli menoja.
Toinen MFF:n kokoa arvioiva näkökohta on Suomen saanto. On tosiasia, että mitä isompi budjetti, sitä suurempi on Suomen saanto. Kun nyt budjetin rakenne muuttuu ja yhä enemmän siitä menee turvallisuuteen, Ukrainan tukemiseen ja kilpailukykyyn, niin on oletettavaa, että Suomen lopullinen saanto pienenee nykyisestään.
U-kirje kiinnittää huomiota ansiokkaasti Suomen sijaintiin itäisenä ulkoraja-alueena, mutta nettomaksajana.
Suomen kanta yhteisiin kriisivälineeseen ja Catalyst Europe välineeseen ei ole kannatettava. Viime vuodet pakolaisaaltoineen, koronakriiseineen ja Ukrainan sotineen ovat osoittaneet ilmeisen tarpeen tällaisille EU:n yhteisille kriisivälineille. Edellä mainittuihin kriiseihin on jouduttu reagoimaan kulloinkin voimassa olevan budjetin sisällä, joka on aiheuttanut tehottomuutta ja hallinnollista taakkaa. Nämä olisi voitu välttää EU:n yhteisellä kriisivälineellä ja samalla olisi voitu turvata yhteisesti sovittujen painopisteiden jatkuvuus.

Tulosperusteisuuden käytännön toteuttaminen tulee turvata. Tulosperusteisuuden toteutumiseksi asetuksissa tulee kuitenkin antaa riittävä määräaika, eli nk. n+ x sääntö. Lisäksi se tarkoittaa tarkkaan valikoitua joukkoa (mitattavia) indikaattoreita. Se tullee rajoittamaan koheesiopolitiikan keinovalikoimaa.

Koheesiopolitiikan näkökulma

U-kirjeessä koheesiorahoitusta ei ole erikseen mainittu kuin yhdessä kohden. U-kirjeen sivulla 19 kerrotaan, että maatalous- ja koheesiorahoitus vähenee arviolta 1,2–1,3 miljardia. Koheesiopolitiikan suurin muutos kohdistuu nimenomaan budjettirakenteeseen, jossa pääotsake 1 on aluepolitiikan ja maaseutupolitiikan kannalta MFF:n keskeisin (Euroopan taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden, maatalouden ja maaseudun, kalatalouden ja merielinkeinojen vaurauden ja turvallisuuden rahasto).

Pääotsake 1 tarkoittaa, että uutena elementtinä komissio esittää kansallisia NRP-suunnitelmia, eli maakohtaisia kirjekuoria, jonka sisällön painopisteistä sekä temaattisesta ja alueellisesta allokaatiosta päättäisi tietyin reunaehdoin jäsenmaa itse. Oikein toimiessaan se antaisi joustavan mahdollisuuden eri politiikkalohkojen tukemiseen. Isona riskinä kuitenkin on, että kansallisesta allokaatiosta ei saavuteta riittävää yksimielisyyttä. Tällöin NRP-suunnitelma saattaa johtaa eri politiikkalohkojen so. maatalous, yritysten tukeminen, osaamisen kehittäminen tai työllisyys, ja alueiden välisiin ristiriitoihin ja turhiin vastakkainasetteluihin.
Komission esittämä hallintorakenteen muutos edellyttää kansallisen koordinoivan viranomaisen nimeämistä. Tämä tulee Suomessa tehdä mahdollisimman pikaisesti ja kytkeä maakunnat ja muut sidosryhmät mahdollisimman nopeasti mukaan valmisteluun! Tällä hetkellä valmistelua tehdään Valtioneuvoston kanslian johdolla, ja kytkentä maakuntiin ja sidosryhmiin on olematon.
Erityisellä tyytyväisyydellä on huomioitava Suomen kanta E-kirjeessä, että **Suomen liittymissopimukseen perustuva pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisrahoitus (nk. NSPA) tulisi turvata myös jatkossa.** Viittaus tähän puuttuu kuitenkin U-kirjeestä. Se tulee sinne lisätä. Se on koheesiopolitiikan kannalta tärkein kirjaus paitsi pohjoisten harvaan asuttujen alueiden kannalta, mutta myös koko Suomen saannon kannalta.
MFF-esityksessään komissio ei ole tehnyt ns. korvamerkintöjä, mutta on kuitenkin ilmoittanut nk. perälaudan, joka on se, että minkään jäsenmaan rahoitus ei saa olla yli 20 % pienempi kuin nykytaso. Melko yksinkertaisella matematiikalla voidaan laskea, että Suomen kirjekuori koheesiorahoituksen osalta on juuri tuo 80 % nykytasosta. Nykytaso on puolestaan muodostunut alueellisista kriteereistä, joista harvan asutuksen kriteeri on kerryttänyt kahta eri kautta noin kaksi kolmasosaa. Se on huomioitu sekä pohjoisten harvan asutuksen NSPA-erityiskriteerissä että yleisessä harvan asutuksen kriteerissä. Suomen on syytä pitää kiinni liittymissopimukseen perustuvasta kirjauksesta edelleenkin.

Suomen kanta koheesiorahoituksen vähenemisen hyväksymiseen on väärä. Perusteluna on se, että koheesion tarve on vähentynyt. Tämä ei pidä paikkaansa. Alueelliset kehityserot ovat edelleen merkittäviä paitsi Suomessa niin koko EU:ssa.

Taustakeskusteluissa Suomen kannan perusteluiksi on esitetty, että koheesiorahoitus on kallista, koska Suomen saanto on siinä heikko. Tämä perustelu ontuu, koska se ei perustu millään tavoin koheesiorahoituksen vaikuttavuuteen. Koheesiorahoitusta käytetään erityisesti yritystoiminnan vahvistamiseen, TKI-toiminnan edellytysten vahvistamiseen korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa, työllisyyden hoitoon, syrjäytymisen ehkäisyyn ja ilmastonmuutoksen torjuntaan. Jos tämänkaltaisen toiminnan tukeminen vähenee, niin sitä on erittäin vaikeaa korvata millään kansallisella rahoituksella.
Suomi korostaa kannassaan kaksikäyttö- ja puolustusulottuvuutta osana tulevan koheesiopolitiikan toimia. Tämä on väärä linjaus. Kaksikäyttö- ja puolustusulottuvuus tulee rahoittaa MFF:n muiden pääotsakkeiden alla. Koheesiopolitiikan toimia tulee kohdistaa alueiden hyvinvoinnin ja elinvoimaan sekä kilpailukyvyn kehittämiseen ja sillä tavoin parantaa kokonaisturvallisuutta.
Suomen ensiarvio maatalouden nk. korvamerkityn rahoituksen riittämättömyydestä on oikea. Komissio on esittänyt, että Suomi laittaisi maatalouteen ja maaseudun kehittämiseen vähintään noin 4,8 miljardia. Summa vastaa vain noin puolta nykytasosta. Säilyttääkseen uskottavan maatalouden edellytykset tämä taso ei ole Suomelle riittävä. Maatalouden harjoittaminen ja maaseudun elinvoimaisuus on turvattava myös Suomen kokonaisturvallisuuden vuoksi. Esimerkin tästä koimme koronapandemian aikana, jolloin omavaraisuuden tärkeys nousi konkreettisesti esille.
Rajaturvallisuuden vahvistaminen on oikein painotettu. On kuitenkin muistettava, että rajaturvallisuus ei ole ainoastaan teknisiä laitteita tai korkeaa teknologiaa. Keskeisintä on raja-alueiden elinvoimaisuuden turvaaminen ja sitä kautta asuttuna pitäminen.

Muita huomioita

Suomen kanta komission ehdottamaan uuteen kilpailukykyrahastoon on hyvä. Kilpailukykyrahasto tähtää koko EU:n kilpailukyvyn vahvistamiseen pitkälle tulevaisuuteen, mikä on keskeinen linjaus. Rahasto sisältäisi myös puolustuksen kehittämiseen liittyvät instrumentit, mikä vahvistaa EU:ta globaalina toimijana. Myös sotilaallisen liikkuvuuden sisällyttäminen Verkkojen Eurooppa-ohjelmaan on tärkeää, koska infrastruktuurin kehittäminen pelkästään sotilaallisiin tarkoituksiin ei palvele Euroopan kilpailukykyä.
EU:n menestystarinoita ovat olleet Horisontti Eurooppa -ohjelma ja Erasmus+ -ohjelma ja on hyvä, että niiden jatkuvuus turvataan ja niitä vahvistetaan. Horisontti Euroopan kytkeminen paitsi yleisesti kilpailukyvyn vahvistamiseen myös yhteisiin politiikkaikkunoihin on järkevää. Erasmus + -ohjelmalla on tuettu nuorten kansainvälistä vaihtoa, joka on ollut paras instrumentti yhteisen eurooppalaisuuden rakentamisessa.
Suomi kannattaa kuitenkin tämän osion vahvistamista koheesiopolitiikan kustannuksella. Näin ei saa olla. Tarvitaan kyvykkyyksien rakentamista ja kompetenssin vahvistamista paikkaperusteisesti, jotta eurooppalaista kilpailukykyä voidaan vahvistaa. Tämä on koheesiopolitikan tehtävä.
MFF rahoitetaan pääasiassa jäsenmaiden jäsenmaksuilla. Myös Suomella tulee olla valmius osallistua yhteiseurooppalaiseen kehittämiseen asemansa mukaisesti ja hakea aktiivisesti mahdollisuuksia myös jäsenmaiden yhteisiin rahoitusmahdollisuuksiin.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Markus Hirvonen
maakuntajohtaja

Lisätietoja:
Eira Varis, aluekehitysjohtaja
etunimi.sukunimi@pohjois-karjala.fi
puh. 050 3074806

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu. Voitte tarkastaa allekirjoituksen oikeellisuuden kirjaamosta.